

SA REVETLA D'INCA. UNA VISIÓ DES DEL 1991

Un estudi sociològic i antropològic sobre els seus components

DAMIÀ PERELLÓ I FEMENIA

*A la memòria de Joan Rotger i Mir,
sense el qual no hauria pogut rea-
litzar aquest treball.*

INTRODUCCIÓ

Aquest estudi pretén ser una petita aproximació a la Revetla d'Inca i, de manera molt especial, a les persones que la integren en tant que manifestació de la tradició mallorquina i la societat civil que s'hi vincula. El ball popular és una forma molt significativa d'expressar bona part de tots aquells trets que defineixen un poble i els seus costums. El ball comporta un sistema codificat de relació entre les persones que transcendeix més enllà del simple plaer del moment per esdevenir el reflex i la continuació, mitjançant determinats moviments rítmics, de la simbologia que els donà origen.

Mallorca és una terra rica en balls i danses tradicionals, tot i que al llarg dels diversos temps històrics ha hagut de superar distints entrebancs que les institucions establertes li imposaren. L'Església i l'Estat en distintes ocasions han incidit negativament en el seu lliure desenvolupament; els primers per entendre que podrien comportar un perill que atemptaria contra la moral i els bons costums i els segons per dificultar tot allò que fa referència a la personalitat pròpia dels mallorquins, encara que la majoria dels balls són d'origen forà a l'illa.

En els darrers anys, però, s'ha experimentat un important moviment de recuperació d'aquestes tradicions, així han reaparegut grups i se n'han creat de nous.

Diversos investigadors han intentat aprofundir i recopilar balls i músiques que es perden i que només persones d'edat molt avançada recorden de la seva joventut.

Actualment el ball mallorquí viu una etapa molt important, ja que per una part ha normalitzat la seva situació, és a dir, és una expressió artística, tradicional i folklòrica del passat que ha aconseguit mantenir-se viva i quotidiana dins la festa mallorquina, alhora que s'ha allunyat del que podíem entendre com a *folklorismes* caducs o estantissos; només cal recordar l'èxit de les multitudinàries ballades populars, on bona part de la població surt a ballar espontàniament.

La Revetla d'Inca és una mostra importat d'això, i en certa manera ens pot servir com a exemple per a conèixer quina és la situació d'aquestes agrupacions, els seus integrants, la seva organització, la seva tasca i actuacions, etc. El que es pretén amb aquest estudi és, mitjançant una prospecció antropològico-cultural i sociològica dels seus membres, fer més fàcil i comprensiu tot un món que se'ns presenta davant dels nostres ulls en festes i d'altres manifestacions populars. La metodologia seguida per la seva elaboració s'ha fonamentat en entrevistes personals als integrants més significatius, unes enquestes sistematitzades per a balladors i sonadors, i la relativa bibliografia existent al voltant del tema.

ELS ANTECEDENTS

No seria difícil establir paral·lelismes amb les antigues danses paganes de l'Edat Antiga i les seves diverses celebracions, però ens perdríem en dissertacions de molt difícil resolució. Les primeres danses populars que tenim datades a Mallorca són del segle XIV i sembla que consistien en els moviments rítmics d'uns joves donzells que ballaven d'acord amb les notes d'un flabiol per fer un present a una al·lota o família. Serà fàcil a partir d'aquí trobar documentació variada de la visibilitat d'aquests balls fins a la seva prohibició al segle XVI pel Virrei de la monarquia hispana que els considerava escandalosos. Malgrat aquestes mesures sembla clar que el poble continuava ballant d'amagat a festes i, fins i tot, a determinades celebracions molt especials com coronacions, etc. Cap al segle XVIII sembla clar que el ball havia arribat un altre cop al seu ple desenvolupament i era permès, només en algunes ocasions va ser prohibit per no interferir en determinades pregàries religioses en èpoques de tragèdies com les pestes o les sequeres.

Serà però al segle XIX que es produirà un autèntic revifallament dels balls populars de pagès a Mallorca, desapareixeran totes les prohibicions que en altre temps havien existit, i no hi haurà celebració o festa que no vagi acompanyada de ball.

L'ANTIGA REVETLA D'INCA

Revetla és el nom amb què es coneix genuïnament una sèrie de manifestacions que implicaren la celebració de ball popular durant la vigília de les anomenades festes majors a les places dels pobles.

La revetla era, en la majoria dels casos, un ball més en el qual es subhastaven entre els participants les distintes peces a ballar durant la festa. El dia de la revetla solia sortir a ballar tothom que volia, a diferència del dia de la festa major que només ho feien els millors dansaires.

D'entre les revetles més famoses destaca la d'Inca que solia participar a les anomenades *completes* que es celebraven a l'Església de Santa Maria la Major. En elles es trobaven separats per una part les revetleres i per l'altra els revetlers que es miraven profundament durant la missa. Quan aquesta acabava sortien i ballaven a la placeta de l'església, després es dirigien cap a la Casa de la Vila i de les diverses autoritats, on realitzaven també distints balls. Quan passaven per davant la casa d'una al·lota apreciada per un revetler se li feien especials compliments en el ball. D'altres agrupacions històriques importants foren les de Lluc, Selva, Binissalem i Valldemossa.

L'agrupament de balladors conegut com a Revetla d'Inca, segons documents trobats a la localitat, ens asseguren la seva fundació a mitjans del segle XVI. La Confraria dels Escudellers d'Inca, precedent de la Revetla, els quals tenien com a patró a la Santíssima Trinitat, ens consta que celebraven les seves funcions religioses a l'Hospital General de la vila, al segle XVII, amb balls populars mallorquins. A la vigília dels patrons de la localitat, Sant Abdon i Sant Senén, un estol important de la Confraria ballava acompanyant les autoritats a la celebració de les completes al temple parroquial; un cop acabades els dansadors començaven a ballar a l'esplanada de l'església, després davant la casa del batle, regidors i prohoms de la vila, fins a altes hores de la nit.

Amb la decadència que implicaren les circumstàncies històriques, ja esmentades abans, i la desaparició del gremi i la confraria d'escudellers, la revetla va romandre oblidada durant molts anys i només foren manifestacions esporàdiques les que es succeïen al llarg del temps.

Després de l'època en què depengué del Gremi d'escudellers o gerrers se'n feu càrrec l'Ajuntament de la ciutat, fins que a principi de segle l'amo en Planas, més conegut per en *Quinze Unzes* se'n feu dinamitzador i responsable fins a l'any 1936, època en què degut a la Guerra Civil espanyola no ballarà la Revetla. Als primers anys de la post-guerra serà l'amo en Toni Amorós qui se'n farà càrrec fins a mitjan dècada dels anys quaranta. Posteriorment el seu fill, d'igual nom, prosseguirà la seva tasca un parell d'anys més.

L'ACTUAL REVETLA

Aquesta darrera forma de Revetla provindrà de la fusió de dos grups, per una part de l'anomenada Revetla d'Inca, pròpiament dita, i per l'altra *l'Art Vell* que es constituí l'any 1932 per recuperar balls antics, i que amb el temps assolirà profunds lligams amb la Falange Española, per raons òbvies del moment polític. Tot això succeí al final dels anys quaranta, quan de la mà de Jaume Serra, de *l'Art Vell*, els dos grups unificats s'aplegaran per ballar no un cop o dos a l'any com havien fet fins aleshores, sinó per constituir-se en una agrupació permanent que funcionarà tot l'any i que actuassin sempre que fossin requerits.

A partir d'aquest moment els balls que havia recopilat *l'Art Vell* s'incorporaran a la Revetla, a més de nous que s'aniran recopilant. S'incrementaran de manera molt nombrosa les ballades, tan a les barriades de la ciutat com a d'altres poblacions, mantenint-se igual que abans pel que fa a les ballades de Sant Abdon. També s'ha intentat conservar balls com el dels *Lancers* que portà d'Alemanya el Cardenal Despuig cap a l'any 1810, es recuperaren també els dimonis d'Inca, el brot de taronger, les revetles velles i les bullangeres. A més d'aquestes activitats s'ha participat a festivals i s'han fet intercanvis amb altres agrupacions de fora de Mallorca.

La primera constitució formal de la Revetla d'Inca es féu segons la legalitat que es derivava de les entitats a l'empara del Movimiento durant la dictadura franquista. Actualment s'han redactat uns estatuts i es funciona segons la nova llei d'associacions a l'empara de la Comunitat Autònoma de les Illes Balears.

COM SÓN ELS ACTUALS COMPONENTS DE LA REVETLA?

La Revetla d'Inca està integrada per unes trenta persones aproximadament, encara que algunes d'elles s'hi incorporin de manera esporàdica, i d'altres que, teòricament hi són habituals, adapten la seva participació a les circumstàncies de la seva vida personal. D'aquesta manera podríem dir que el grup realment actiu de la Revetla es reduiria a una vintena de persones.

De les informacions obtingudes mitjançant l'enquesta podem bestreure les següents conclusions:

Distribució per sexes, l'edat i l'estat civil

Pel que fa referència a aquest apartat podem dir que es troba gairebé equilibrat el grup dels homes i dones pel que fa al nombre de components, encara que aquesta situació es desfà quan comprovem que bona part dels homes només actuen com a sonadors i cantadors, per la qual cosa sempre hi ha moltes més balladores.

L'edat i l'estat civil és un altre aspecte important a esmentar en tot col·lectiu humà que realitza una tasca d'aquesta mena, en tant que suposa una certa garantia en la renovació generacional del grup. D'aquesta manera podem situar la mitja-

na d'edat al voltant dels 28 anys, tot i que d'aquí hauríem de remarcar l'existència de dos grups: per una part els que estan entre la trentena i la quarantena, que es correspondrien amb els més experimentats i arrossegueu una llarga tradició dins la Revetla; i el grup que abraçaria entre els 12 i els 24 anys, dels quals la majoria provenen de les incorporacions fetes aquests darrers anys procedents de l'Escola Municipal de Ball.

En referència a l'estat civil, la major part d'integrants del primer grup estan casats, encara que existeixen algunes notables solteries, mentre que al segon grup tots són fadrins.

Procedència ètnica i lingüística

Tractant-se d'una manifestació pròpia de la tradició cultural mallorquina, i donar-se a Inca una situació de forta immigració de procedència castellano-andalusa des dels anys seixanta i setanta, hem volgut introduir aquesta variable en tant que indicativa de la integració cultural d'aquest contingent humà vingut recentment de fora.

D'aquesta manera s'ha preguntat per la procedència dels pares i la llengua que feien servir habitualment, obtenint-se les següents respostes: Un 66'6% han declarat ser de pare mallorquí, donat-se igual nombre pel que fa referència a les mares, quedant, per tant, un 33'3% de pares de procedència peninsular; d'aquest un 13'3% eren fills de matrimonis mixtos entre peninsulars i mallorquins, mentre que el 60% ho eren de matrimonis únicament entre mallorquins d'origen, i un 26'6% de matrimonis només entre peninsulars.

Com a conseqüència d'això, i fruit del fet lingüístic, en tant que determinant simbòlic pel que fa a la integració a la societat del seu entorn, també hem fet un sondeig sobre quina era la seva llengua d'ús habitual o familiar entre els revetlers. Els resultats obtinguts ens demostren una comprensió total pel que fa a la llengua catalana i a la capacitat de parlar-la, mentre que en referència al seu ús la distribució que se'n fa és la següent: el 73'3% tenen el català com a llengua pròpia, el 6'6% indistintament català i castellà, mentre que un 20% s'expressa regularment en castellà. Val a dir que aquests paràmetres lingüístics són semblants als que es donen a la localitat en la població regular, ja que dels resultats obtinguts en el darrer padró municipal d'habitants, els catalanoparlants d'Inca es situaven entre el 70 i 79 per cent.

La residència

La pràctica totalitat dels integrants de la Revetla resideixen a Inca. La major part d'ells sempre han residit a Inca, només en algun cas es fa esment d'estades temporals a altres localitats. Alguns dels fills de pares immigrants fan constar que varen néixer i residir durant els primers anys de la seva infància a la península.

L'ocupació i el nivell educatiu

En referència a l'ocupació dels integrants de la Revetla es divideixen de la següent manera, els integrants més joves solen ser estudiants, i per tant no tenen altres ocupacions. Pel que fa als més majors, els homes solen ser obrers del sector secundari (calçat, arts gràfiques, electricistes, etc.) o integrants del sector terciari (cambrers, funcionaris, etc.), també hi ha gent desocupada i entre les dones nombroses mestresses de casa.

Pel que fa al nivell d'estudis realitzats pels revetlers és el següent: D'entre el grup de més veterania la majoria es situa al nivell de l'EGB-Graduat Escolar o el simple Certificat d'Escolaritat, es dona fins i tot el cas de gent sense estudis entre els més grans. Per part dels joves la cosa sembla canviar, però no espectacularment, ja que si bé la majoria continua amb el batxillerat (BUP-FP) n'hi ha que ja es despengen de la vida acadèmica i s'incorporen al món laboral o al col·lectiu dels aturats. Val a dir que també es pot comptar amb algunes comptadíssimes excepcions de gent que ha aconseguit titulació universitària.

Com a nota complementària cal remarcar els escassos o nuls coneixements musicals de la major part d'integrants del grup, bé sigui dels músics, que toquen de memòria, o dels balladors. Els pocs que en tenen nocions no les solen aplicar en aquest tipus de pràctiques per norma general, i quan toquen o canten ho fan més d'orella que d'una manera acadèmica.

Participació en entitats cíviques i culturals

Prop del 50% dels seus integrants pertanyen a altres entitats del món associatiu inquer, d'entre les quals podem esmentar la societat coral «L'Harpa d'Inca» amb 4 revetlers, o el grup ADENA amb 3; d'altres entitats que integren membres són l'Obra Cultural Balear, algunes associacions de veïns (Ponent), confraries de Setmana Santa, i algun partit polític.

Les relacions de parentiu i amistat dins del grup

És normal que dins d'un grup d'aquesta naturalesa existeixin de manera prou fluida tot tipus de relacions personals entre els seus integrants. Les relacions de parentiu i amistat són de gran intensitat. En aquest apartat sembla que tothom manté, almenys, una simple relació circumstancial amb la resta, tot i que en molts de casos el fet de pertànyer al grup ha vingut per raons d'amistat amb un dels membres o pel fet d'estar-hi emparentat. Així podem assenyalar que la major part dels seus integrants mantenen una relació d'amistat molt formal, la qual fa que el seu cercle de relacions, en certa manera, graviti al voltant del grup, fins i tot a través d'ell s'han establert relacions de parella. D'altres, els menys, hi acuden a ballar circumstancialment, són els que tenen el seu cercle d'amistats allunyat del grup. Finalment hi ha gent que l'única relació que té amb el grup és de participació en actes puntuals i no s'hi relacionen.

Ja hem esmentat abans el cas d'aquelles persones que inicien en el grup una relació de parella, així alguns matrimonis han sorgit de la Revetla, i d'aquests, podem dir també, que els seus fills s'han integrant com a balladors. Un altre grup el constitueixen aquells que hi tenen un germà o germana o uns oncles o cosins.

Al marge de les relacions interiors del grup, és important assenyalar les que aquests mantenen amb altres membres d'agrupacions folklòriques distintes de la seva, les quals sempre solen ser de caire personal. Així el 40% afirma tenir aquest tipus d'amistat. La major part d'ells és amb integrants d'agrupacions de la mateixa localitat, però també en trobam que es relacionen amb membres d'integrants de grups d'arreu de l'illa i fins i tot de fora de Mallorca, atesos els nombrosos intercanvis que es produeixen amb agrupacions que no són del país.

Per què ballen a la Revetla d'Inca?

D'entre les moltes respostes que es donen a aquesta pregunta en sobresurt una de manera rotunda: *Perquè m'agrada*. Sembla evident aquesta resposta, tot i que d'altres intenten cercar motivacions tals com les de fer gimnàstica, llevar-se l'estrés, per influència d'una tercera persona, o de manera més simple per diversió.

Pel que fa a la motivació que ha fet que estassin al grup de la Revetla d'Inca, i no a un altre, hi ha respostes per a tots els gusts: des d'aquells que quan varen començar no existia altra agrupació a la localitat, als que et responen que simplement no ho saben; d'altres respostes fan referència a que els agrada el grup, a que coneixien alguna persona vinculada a ell, o que era el camí més natural després d'haver après a ballar a l'Escola Municipal de Ball.

Dins del mateix apartat podem fer referència a que els 13 anys són els que porten ballant en conjunt la major part dels integrants, i que es podria extrapolar en 32 i en 2 anys en els casos més extremats. Si haguéssim de fer referència al cas del seu fundador, en Jaume Serra, de 75 anys d'edat, probablement ens remuntaríem a una vida de més de 65 anys ballant.

Pel que fa als anys de pertinença a la Revetla podem fixar-lo en una mitjana d'11'5 anys extrapolant-la en 32/33 anys en el cas més alt que es situaria en els inicis del grup.

L'aprenentatge dels balladors

La major part dels balladors enquestats han afirmat que el lloc en el qual han après a ballar ha estat a la mateixa Revetla d'Inca, malgrat hagin format part d'altres grups o hagin realitzat cursets a l'Escola Municipal de Ball. Així podem treure les següents proporcions: el 64% afirma que n'ha après a la Revetla, el 14% d'uns parents o amics, igualment que el percentatge que obté l'Escola Municipal de Ball, mentre que el 7% respon de manera indeterminada, encara que pel context sem-

bla deduir-se que es tractaria d'altres agrupacions folklòriques de localitats veïnes, així com de persones majors que han ensenyat les seves passes abans que desappareixessin amb elles.

De la mà de l'aprenentatge hi van els assaigs, els quals, com ja hem assenyalat en un altre apartat, es realitzen prop de tres hores setmanals. Tot i així són pocs els integrants de la Revetla que hi acuden amb regularitat, només els que han de col·laborar d'alguna manera amb les tasques de l'escola de ball hi participen sovint. Malgrat això, és considerable el nombre de persones que sempre troben un buit per acudir als assaigs amb regularitat, una, dues o fins a tres hores setmanals. Sempre que hi ha un assaig general abans de cada gran actuació solen acudir-hi la totalitat de persones que hi pensen participar, igualment que a les mateixes actuacions.

L'auto-valoració

S'ha inclòs un apartat en el qual s'ha intentat analitzar el grau d'autovaloració dels balladors respecte a la seva tasca, així com de les perspectives de futur que auguraven pel seu ball. D'aquesta manera hem pogut arribar a la constatació que en una escala del 0 al 10 el conjunt dels balladors qualifiquen la seva tasca amb la mitjana de 6'2 punts, essent la nota més freqüent 5, 6 i 7. Quan el que es demana és la qualificació, en els mateixos termes del conjunt, del grup la valoració és molt superior, s'arriba a una mitjana de 8'6. D'aquest fet podem deduir un esperit d'auto-crítica amb el treball personal de cada un dels balladors, mentre que pel que fa al conjunt del grup s'és generós en la seva valoració, la qual cosa és positiva, ja que indica una gran apreciació pel que fa, alhora que un intent de superació personal.

Dins la mateixa sintonia es troba el fet que el 87% auguri un bon futur a la continuïtat del ball de bot, mentre que sols el 7% tan sols li atorguen un paper de simple subsistència. Malgrat la implantació a les seves contrades del folklore andalús (sevillanes, etc.) no creuen que aquest interfereixi el nostre ball de manera seriosa i, per tant, que no li suposa un perill de substitució per aquest, malgrat darrera s'hi trobi el fet d'estar avalat per les modes que genera Espanya i ser el propi de molts de ciutadans immigrants a Mallorca des dels indrets en el qual és natural.

Com a nota curiosa, de la gent que practica el ball de bot, un 20% manifesta ballar també sevillanes, d'igual manera que un percentatge semblant confessa els seus coneixements i pràctiques de l'anomenat Ball de Saló, tant posat de moda en els darrer anys a la nostra illa.

Els coneixements bibliogràfics

Dels resultats de l'enquesta podem entendre que són molt pocs els integrants d'aquesta que es preocupen per aprofundir en la naturalesa del ball que practiquen. La majoria d'ells declaren no haver llegit cap llibre que tractàs qüestions folklòriques. Només alguns d'ells, la gent més experimentada confessa haver llegit algunes publicacions.

ORGANITZACIÓ INTERNA DE LA REVETLA D'INCA

Aquest ha estat un dels punts cabdals de l'entitat en els darrers temps. Això és degut que en les darreres dècades havia funcionat sempre com el grup d'En Jaume Serra, ell era el mestre i els altres hi col·laboraven. Però actualment ja no és així. En primer lloc degut que el mestre és un home d'avançada edat i en segon terme perquè les necessitats actuals exigeixen una organització capaç d'assegurar la permanència de l'entitat d'una manera estable i continuada. Amb tal finalitat fa prop de dos anys la Revetla d'Inca es transformà en una associació cultural legalment constituïda. En aquest moment la Revetla està integrada per associats que paguen una quota anual, la qual els dóna tots els drets derivats de la seva pertinença al grup.

De la trentena de persones que la integren podríem distingir aproximadament uns 8 músics, 8 cantadors i uns 15 balladors, cal esmentar que cantadors i sonadors també poden ballar. Tot i així podem manifestar que es troben en un bon moment, ja que d'any en any va creixent el nombre de persones que s'integren al grup, fins i tot consideren que progressivament va augmentant l'interès pels balls mallorquins dins la societat.

La Junta Directiva

Com a conseqüència d'això la responsabilitat del grup recaigué en una Junta Directiva, elegida democràticament, per un període de dos anys entre tots els seus associats que s'oferiren per ocupar els 8 càrrecs que la integren. Aquests es divideixen les següents tasques: un president, un vice-president, un tresorer, un secretari i quatre vocals. Normalment es reuneixen un cop al mes per decidir les activitats a realitzar i fer el seguiment de l'estat de comptes.

El finançament

El finançament de la Revetla ve fonamentalment donat pels següents components: les quotes dels associats, les subvencions de les entitats públiques (Ajuntament, Consell, etc.), les matrícules que es paguen a l'Escola Municipal de Ball, les actuacions remunerades que fan a les festes populars, a sales de festa i hotels. Normalment els ingressos són administrats per la Junta Directiva, si bé en algunes ocasions, aquelles que fan referència a les actuacions a hotels, per exemple, es poden repartir parcialment entre les persones que han realitzat aquella representació.

Per norma general els diners atresorats s'inverteixen en la millora d'infraestructures pel grup, com poden ser equips musicals, etc. o en desplaçaments, viatges que realitzen quan fan intercanvis amb altres agrupacions folklòriques; encara que la majoria de casos, els participants en aquest tipus d'activitats s'han de costejar bona part del seu trasllat.

L'Escola Municipal de Ball

Una de les institucions associades a la Revetla d'Inca és l'Escola Municipal de Ball, la qual està vinculada també a l'Ajuntament què ofereix el local de Sa Quartera per tal que aquesta pugui realitzar els seus assajos i realitzar les seves tasques d'ensenyament. De la Revetla surten, així, els mestres de ball; d'entre ells en sobresurt l'enigmàtica figura d'en Jaume Serra, que n'és el director i que fou gairebé el fundador del grup. Aquest fet fa que molts de joves que s'integren en aquesta escola amb el temps s'incorporen a la Revetla.

L'horari de les classes de ball, l'any 1991, era de 6 a 7 el dilluns pels petits, a partir de sis anys, i de 6 a 7 el divendres pels més grans. En aquestes classes, generalment, s'ensenyen els primers punts i a dur el ritme als més petits, mentre que amb els més grans es repassa i profunditza en tot allò que ja es coneix i s'intenta arribar al perfeccionament d'aquelles peces i moviments que es poden considerar defectuoses per part dels mestres més experimentats. Per accedir a aquestes classes és suficient el pagament d'una matrícula inicial a principi de curs.

El local de la Revetla

Encara que no disposen d'un local propi fan servir dependències cedides per l'Ajuntament, com és el cas de sa Quartera. Aquest fet comporta diverses molèsties, ja que sempre que s'han de realitzar assajos s'han de muntar i desmuntar els aparells musicals, la qual cosa suposa una feina addicional i innecessària si es diposassin d'unes dependències pròpies.

Sa Quartera és un edifici de principis de segle, la seva superfície volta els 200 m², la qual cosa permet un espai adient per a poder ballar tranquil·lament, encara que l'acústica és molt deficient. Anteriorment s'havien emprat altres dependències tals com el claustre del convent de Sant Domingo, el Mercat Cobert o els antics locals que varen pertànyer al desaparegut sindicat vertical, però des de que es constituí l'Escola Municipal de Ball, ara farà més d'11 anys sempre s'ha emprat sa Quartera.

Les relacions amb altres agrupacions folklòriques

No existeixen relacions formals o oficials amb altres agrupacions folklòriques atès que no existeix cap federació o associació que englobi totes aquestes entitats. Tot i així, les relacions són el més cordial possible amb totes les altres agrupacions. Les relacions, generalment, s'estableixen a través del contacte personal entre membres de distints grups en contactes ocasionals o ballades populars. Mereixen una especial menció les relacions existents amb les altres agrupacions folklòriques d'Inca *Revetlers des Puig d'Inca* i *Cofre Antic*, atès que molts d'integrants d'aquestes entitats provenen de la mateixa Revetla, de la qual han sortit per formar la seva pròpia agrupació.

També s'han realitzat intercanvis amb altres grups, principalment del Principat de Catalunya, consistents en convidades per part d'un grup a l'altre a actuar i compartir unes jornades a les localitats respectives. Durant aquests intercanvis es sol romandre a cases particulars, d'aquesta manera es produeix una gran comunicació i coneixement entre els balladors de cada grup.

Les ballades populars és una altra de les formes que aprofiten les agrupacions folklòriques per relacionar-se, en les quals una agrupació actua com amfitriona i en convida a unes altres a celebrar una gran ballada en la qual hi participa tothom de manera espontània, és a dir, que, fins hi tot, s'hi poden sumar persones del públic, tant si en tenen coneixements com si imiten simplement el que fa la resta. És una diversió. Cal esmentar que la Revetla d'Inca n'ha organitzat diverses, d'aquestes ballades.

Finalment podem fer esment de la participació en els festivals folklòrics mundials que es celebren repetides vegades a l'illa. Així, ens expliquen que sempre que han pogut s'hi han inscrit i després de moltes proves de seleccions han estat triats per participar-hi. Un dels avantatges que això comporta és el fet de relacionar-se amb altres agrupacions d'arreu del món, ja que a més del contacte personal, el costum que cada una de les agrupacions mallorquines porti a la seva localitat un parell d'aquestes, així han visitat Inca en varies ocasions grups dels més diversos països d'Europa i el món amb els quals a més de compartir un sopar típic mallorquí han ensenyat i après alguns dels passos característics de les seves respectives danses.

LA INDUMENTÀRIA

El vestit anomenat comunament folklòric, s'emprava encara quan es realitzà l'àlbum de Pons Frau, però només l'usaven algunes dones velles i les joves el dia de festa. En aquests moments només es pot admirar en els grups de balls regionals i determinades celebracions institucionals que requereixen una escenografia típica.

Aquesta indumentària pagesa és la que es portava a l'illa a principis del segle XIX quan s'esdevengué la Guerra del Francès o napoleònica, anomenada per altres de la *Independència*. És com si la moda imperant a la pagesia hagués quedat paralitzada i no evolucionàs més. Els repertoris de gravats de l'Arxiduc Lluís Salvador i la col·lecció d'indumentària del museu de Lluc ho proven suficientment. Es conserva, a més, una llista de les peces de la vestimenta masculina i femenina feta per un banquer francès, amic de George Sand, el 1839.

La fotografia de principis de segle ha intentat captar, sobretot en les dones les quals han mantingut els usos camperols més temps, les principals característiques de la indumentària autòctona de l'illa. Pel que fa als homes ens consta que el 1885 només hi havia mitja dotzena de vells a Andratx que duïen el vestit a l'antiga i el 1900, a Pollença, n'hi havia dues dotzenes.

La indumentària masculina està constituïda fonamentalment per les següents peces: uns calçons amb bufes (llargs i amples), una camisa, un guardapits, una jaqueta o jac, un capell (encara que hi ha precedents de barretina), unes calces de lli, unes sabates o espadenyes i un capó o capa.

Mentre que la vestimenta de la dona es basa principalment en les següents peces: faldetes llargues quasi fins als peus, una camisa, un gipó, un rebosillo o mantell amb vetlereto (del qual sobresurt una llarga trunyella), unes calces i unes sabates.

La indumentària a Inca

A Inca es fa una clara diferenciació entre la roba de pagès que és més basta i de materials per anar a fer feina i la dels diumenges que és una roba de pagès més formal, a més l'existència de gent poderosa a la localitat ha fet que també es conservàs la roba típica de senyor, les dones amb falde amb rossegall, la capa i capot, el llas o floquet de corbatí, el guardapits solia ser de seda o bratsts, etc. Cal esmentar la facilitat amb què Mallorca assimila distintes modes per tal de guarnir una vestimenta tradicional prou original dins tot el seu entorn.

La indumentària que fa servir la Revetlla d'Inca es fonamenta en les informacions que recopilà l'Arxiduc Lluís Salvador, mostres que han deixat les antigues cases de gent acomodada de la localitat, com ara Ca n'Amer, Can Siquier i d'altra gent particular que els ha deixat roba antiga. En aquest sentit existeix un important repertori de formes distintes de rebosillos i d'altres especificitats.

Pel que fa a les teles, no s'empren els mateixos materials, però l'estil i dibuixos es mantenen dels originaris, tot i que aquestes robes es donen de manera molt generalitzada a la major part de països de la conca del Mediterrani. Tal volta fou el comerç mediterrani que influí de manera molt decisiva en aquesta varietat.

Pel que fa a l'ús de la roba típica per part de la Revetlla d'Inca, aquests normalment la fan servir quan es fan actuacions públiques, bé siguin en festes patronals o en general, contractats per alguna empresa, o a exhibicions folklòriques; només en els assajos o ballades populars van vestits amb la roba normal de carrer.

Els balladors i els seus vestits

Interrogats balladors i sonadors respecte a la seva indumentària i l'ús que en feien, hem pogut arribar a les següents conclusions:

Tots ells disposen d'un o varis vestits tradicionals, el nombre dels quals depèn de cada persona. La mitjana pel que fa a vestits és de 4'7 per cada un d'ells, donat-se el cas d'alguns membres que han afirmat tenir-ne fins a 8, 9 i 13. La norma general és tenir-ne de 2 a 3, però quan se'n tenen més ja es sol sobrepassar els 7, encara que n'hi ha alguns pocs que només en tenen 1.

Pel que fa a la confecció i adquisició dels vestits hi ha absoluta unanimitat, els donen a confeccionar a una modista que coneixen a l'efecte i que té una rela-

ció estable amb la Revetla, ningú ha manifestat el cas que se l'autoconfeccionàs o que li fes un familiar.

Pel que fa als elements que complementen la vestimenta, els homes solen fer servir en algunes ocasions faixes, capells o mocadors; mentre que les dones usen de manera molt generalitzada polseres i sobretot cordonets.

La valoració de la roba (en ptes. del 1991) la podem xifrar de la següent manera: pel que fa al conjunt complet el seu preu podria oscil·lar entre les 10.000 i les 20.000 ptes., encara que això depèn molt de les talles i materials que es facin servir, en aquest cas es podria superar de manera molt notòria el valor que hem assenyalat com a referència.

Com a fet significatiu hi ha qui manifesta que la singularitat, i fins i tot anti-uitat, de la seva roba comporta una valoració especial, així la persona que ha manifestat disposar d'un conjunt de 13 vestit els valora en 700.000 ptes, la qual cosa suposa una mitjana de 54.000 ptes. per cada un.

Així podem establir les pautes que la vestimenta típica de pagès, de diari, seria del més barata, li seguiria la del pagès vestit amb la roba dels diumenge, que seria de qualitat i talla, i per acabar la més cara i confeccionada amb teles de molta qualitat i brodats diversos que seria de senyor

L'ús de la vestimenta pel que fa a l'opinió dels balladors s'haurà de fer servir de la següent manera: -gairebé unànime- als assajos, ballades populars i festes espontànies consideren més recomanable la roba de carrer, mentre que a les festes oficials, mostres folklòriques i a les actuacions a sales de festa i hotels és imprescindible la vestimenta típica.

LA NATURALESA DELS SEUS BALLS

Tots els balls populars de Mallorca es solen ballar per parelles d'home i dona, encara que de vegades el que es pretén és que per actuar en públic siguin una espècie de parelles les que actuïn d'una manera coordinada. No existeix el ball de grup, encara que determinades agrupacions folklòriques facin servir coreografies que de vegades no tenen altra finalitat que la de procurar que tothom balli donant espectacle. Aquestes formes de ball en ratlles i cercles són incorporacions artificioses d'aquest mateix segle.

Pel que fa a la naturalesa del ball, aquest s'entronca més amb el fet de festejar i entretenir-se després de la jornada al camp que amb cap altre tipus d'intenció. Juntament amb aquest fet es solien replegar, antigament, per contar-se contarelles, romanços i d'altres fabulacions de l'època. Tot i així hi ha determinats balls que es ballaven més a una determinada època de l'any o esdeveniments particulars.

Pel que fa a la recopilació de ball s'han centrat sobretot en anar a dones i homes vells que ballaven en la seva joventut. S'ha pogut recuperar a Inca, després

de molts anys perduda, una mateixa que porta el nom de Brotet de taronger, a més de dues revetles d'Inca. A part d'això no es produeix cap tipus d'innovació, ja que tenen com a tasca principal la de recuperar i oferir al poble les coses del passat, tal volta una de les formes que sí ha canviat ha estat la major rapidesa en el ritme, però no gaire més.

Existeix, a més d'això, una manera especial de ballar a cada poble, fruit d'una concepció pròpia, amb punts distints, ... això fa que els conceptes siguin distints fins i tot a l'hora de ballar una mateixa peça.

Sobre els balls que practiquen

No hi ha dubte que aquest és el punt central de la seva activitat, i tal volta la part més antropològica de l'estudi. D'entre les diverses manifestacions artístiques de ball que realitza la Revetla d'Inca podem fer esment de les següents formes:

Les mateixes, que són reputades com els balls més antics i típics de Mallorca, encara que semblen provenir de la cort francesa. És un ball de maneres dolces, encara que a determinats indrets de Mallorca hagi assolit una certa rudesia. A Inca, i la seva àrea d'influència, mantenen la finura originària que les caracteritza. La seva estructura consisteix en encaçades de la parella que s'acosta i es separa, arrossegades de peu i traves amb l'intent de la dona embullar l'home.

Els copeos, que són més alegres i vius, vénen de la part de muntanya encara que també es ballen al Pla i en aquests indrets han assolit una espècie de mescla amb les mateixes, fins i tot en els darrers temps s'ha imposat una nova moda: la de la mateixa amb jota. Aquest és un ball on hi predomina el bot, les parelles es miren constantment per contra de les mateixes on les dones solen tenir la vista centrada a terra. És aquest un dels pocs balls en el qual la dona es mou molt.

Els boleros són de procedència i antiguitat discuties, els seus orígens s'atribueixen a Andalusia, on haurien sorgit d'unes gitanes que ballaven amb unes faldes amb boleres, d'altres els atribueixen als balls de les tribus de beduïns, i fins i tot no manquen els que parlen del seu origen romà; però sigui quina sigui la seva procedència sembla inqüestionable que des de fa dos segles han pres carta pròpia de naturalesa a Mallorca. Una de les formes més genuïnes d'aquest ball són els parados, que en certa manera vendrien a representar la forma lenta dels boleros, molt influenciats per l'escola de Valldemossa. L'altra forma oposada, la ràpida, tendria el seu centre més a prop d'Inca, a Selva.

Les jotes mallorquines descendeixen directament de la seva forma aragonesa d'on són originàries, però també amb una gran influència valenciana encara que amb el temps han pres un aire diferenciadament mallorquí. La jota consisteix en tres punts, és a dir punt de tres per tres, i des d'aquí es poden iniciar totes les variacions que es vulguin, són balls molt alegres en els qual la dona comença.

Els fandangos, és una incògnita com arribaren a Mallorca, veus romàntiques apunten que els portaren els mariners encara que no arrelaren gaire a l'illa,

actualment les recuperacions que se n'han fet es fonamenten en la manera que aquest ball s'ha conservat a Menorca.

Les danses de dimonis, mereixen un especial tractament, ja que són una de les peces més característiques del nostre passat que s'han recuperat recentment. Sembla que apareixeren al segle XVII i anaven lligades a la figura de sant Antoni, el qual envoltaven realitzant una dansa de peu pla. La seva tasca sembla ser sinistra en sortir el dia del patró dels animals per fer burla del sant i encaçar els al·lots, a més també sortien per Nadal ballant una dansa molt particular dins la simbologia de l'època. Pel que fa a les característiques d'aquests dimonis s'ha de fer referència a la seva morfologia: són de cara petita, no porten banyes, sinó unes grans orelles i cresta; ballen amb uns calçons molt estrets i una camisa ampla amollada o fermada amb una cinta. Solen dur unes caretes que fan la cara el més desagradosa possible. Els colors que fan servir són el negre i el vermell, encara que no es té massa noció sobre aquest tema.

Els cossiers, cavallets i moratons (variant dels cossiers) es ballaven a Inca antigament, però amb les prohibicions abans ja esmentades, varen desaparèixer a finals del segle passat. No ens ha quedat en l'actualitat cap partitura ni testimoni viu d'aquells esdeveniments, tot i que queda constància de l'existència, els anys cinquanta, de gent, encara viva, que els havia ballat. La Revetla d'Inca ha iniciat una tasca de recuperació dels cossiers, però s'ha vist en la necessitat, davant d'aquest fet d'haver d'imitar, intentant adaptar a la idiosincràsia local, les formes de cossiers ja recuperades a altres localitats. Pel que fa a la vestimenta podem dir que era molt similar entre tots ells. Solen anar vestits de blanc i engalanats amb cintes de colors i un capell amb vidres i miralls; en definitiva, tot el que els pugui engalanar. El ball dels Cossiers consisteix en set homes i una dama, que en l'antiguitat era un mascle disfressat, que l'envoltaven i dansaven amb actituds simbòliques. Per altra part, els Cavallets a Inca, eren quatre homes que reproduïen antigues danses de la fertilitat de l'època pagana, les quals foren adaptades pel cristianisme.

ELS INSTRUMENTS

Els balls populars mallorquins sempre s'han fet acompanyar d'instruments musicals, els més freqüents i originaris han estat les xeremies, el flabiol i el tambor, aquests dos darrers tocats per una mateixa persona a la vegada.

- **La xeremia**: Consisteix en un dipòsit fet de pell de cabra que s'omple d'aire mitjançant un bec. Aquest dipòsit es subjecta i llavors es comprimeix amb el braç i l'aire que conté fa sonar dues xirimies (conductes sonors externs) que s'hi subjecten fortament. El nombre de xirimies no sol ser més de quatre, tres estan juntes i una quarta, anomenada grall, està separada i es fa servir per dur la melodia a través dels seus set forats.

- **El tamboril:** El petit tambor, que marca el ritme del ball, té cinc forats a la part superior i dos a la part inferior i fa uns 40 cm. Canta o ha de fer cantar la melodia juntament amb el grall de la xeremia. Les seves possibilitats musicals són més grosses quan es fan servir les dues mans per tocar-lo, per contra quan acompanya les xeremies es conjunta amb el tamborí i només pot fer servir-se una mà.

Els instruments musicals de la Revetla d'Inca

Els instruments bàsics que es fan servir a la Revetla són el guitarró, el tamborí, les guitarres, el flabiol, la flauta, la bandúrria, el llaüt, les canyes i el violí, encara que quan es començà només es feien servir la flauta, el guitarró, la guitarra i el violí, la resta d'instruments s'han incorporat progressivament, no com a innovacions, ja que la majoria d'ells formen part de l'acompanyament tradicional dels grups folklòrics mallorquins.

Generalment l'aprenentatge de les tonades populars es fa dins del mateix grup, normalment d'orella, ja que encara que n'hi hagi que tinguin coneixements musicals no els fan servir.

El nombre de músics que integren la Revela sol oscil·lar entre els set i els nou. Aquests es reuneixen de manera separada del grup per practicar pel seu compte, excepte quan s'ha de fer la preparació d'alguna important actuació, en aquest cas es reuneixen veus, sonadors i balladors per assajar conjuntament.

Pràcticament, en la totalitat d'actuacions es fa servir la música en directe des de fa sis o set anys, excepte en aquells llocs en què no es considera convenient; tal com pot ser, en actuacions en discoteques i hotels on tenen un públic generalment estranger. La música enregistrada es fa servir també en els assajos informals i en l'Escola de Ball.

Per finalitzar, hem de fer esment a l'adquisició d'un sofisticat equip musical que els permet una certa autonomia a l'hora de plantejar les seves actuacions en públic.

EL PÚBLIC I LES ACTUACIONS

Generalment el públic sol ser gent de totes les generacions, però és el de major edat qui es mostra més interessat. No hi ha una clara diferenciació en la procedència ètnica del públic, per una part hi ha els mallorquins d'origen, i per l'altra la gent de procedència peninsular que han mostrat una plena acceptació del folklore mallorquí en un percentatge bastant significatiu, tot i que no renunciïn al seu propi. Els estrangers comporten un altre vessant del públic, encara que generalment només es vinculen als espectacles que els ofereixen als hotels on compareixen graella amb el folklore andalús-espanyol.

Les ballades populars, en les quals no hi sol haver diferenciació entre públic i balladors, al principi, a la gent li costa llançar-s'hi, però al final sol acabar ballant gent de totes les edats i condicions que s'hi afegeixen massivament.

Els espectadors en solen fer una valoració positiva del ball popular mallorquí, en tant que el consideren una manifestació molt arrelada a la manera de concebre la festa a Mallorca. Tot i així hi ha qui no deixa de pensar que és una manifestació provinciana i folklòrica, en el sentit més despectiu de la paraula, i adopten actituds passives....

El calendari d'actuacions

La distribució de les actuacions durant l'any pot establir-se de manera fixa, i té com a centre principal totes aquelles festes tradicionals de la localitat com ara Sant Abdon i Sant Senen, el Dijous Bo i les fires que el precedeixen, Santa Maria la Major, la Setmana Santa i el Nadal, així com les demés celebracions religioses. També, en cas de ser convidats solen actuar a d'altres pobles veïns o en les festes d'associacions de barriada, i fins hi tot han estat contractats per actuar en algun acte de campanya electoral. A tot això cal afegir-hi les actuacions estivals a hotels, o a l'hivern per als turistes de l'INERSO, encara que aquestes han decaïgut darrerament.

BIBLIOGRAFIA

- Artigues, Antoni. *XEREMERS. Manual de xeremies, flabiol i tamborí*. Ed. Cort. Palma de Mallorca, 1982.
- Galmés Riera, Antoni. *Mallorca, Menorca Ibiza. Folklore*. Ed. Ajuntament de Palma. Impremta Duran (Inca) 1950.
- Galmés Riera, Antoni. *Cultura popular mallorquina. Aplec de Pautes*. Ed. Caixa de Balears. «Sa Nostra». Palma de Mallorca, 1982.
- Varis. (G. Llopart Moragues) *Mallorca: Imatge, fotografia i etnologia*. Ed. Ajuntament de Palma, 1990.

Altres fonts d'informació:

- Entrevistes realitzades als directius de la Revetla.
- Distribució d'un qüestionari entre tots els membres de la Revetla